

DA za ime Goriška, NE za ime Severna Primorska

Predlog slovenske vlade o razdelitvi države na pokrajine je sodeč po objavi zemljevidov (*Primorske novice* 3. 10. 2007, št. 228) na ozemlju Primorske načrtal dve pokrajini. Severni predel, v prvotnem predlogu imenovan kot Goriška, naj bi dobil ime Severna Primorska, južni del pa naj bi se imenoval Primorska. Ta nova dejstva nas silijo, da javnost znova opozorimo na naše nestrinjanje s predlaganim poimenovanjem.

A. Podpisani utemeljujemo svoj DA za ime Goriška:

1. Goriška je zgodovinska dežela in upravno ozemlje. Nastajalo je od 11. stoletja dalje (l. 1217 se prvič omenja kot comitatus Goritiensis) ter se je povsem izoblikovalo sredi 18. stoletja, ko je združevalo celotno Posočje (reka Soča in njeni pritoki), razen tistih njegovih predelov, ki so takrat sodili še pod suverenost Beneške republike. Ožja Tolminska je postala del grofije Goriško-Gradiške sredi 17. stoletja, Bovško pa leta 1751. Dežela Goriško-Gradiška, ena izmed sedemnajstih dežel avstrijskega dela monarhije, je svojo dokončno podobo dobila v prvi polovici 19. stoletja (z vključitvijo predelov Krasa in ozemelj bivše Beneške republike) in jo ohranila do razpada habsburške monarhije. Obsegala je okrajna glavarstva Gorica, Tolmin, Sežana in Gradišče ob Soči, kasneje Tržič (Monfalcone), njeno središče je bilo mesto Gorica. Ozemlje je bilo narodnostno mešano, vendar je obe etnični sestavini ločila narodnostna meja. Slovenski del dežele se je v slovenski javnosti imenoval Goriška, njeno prebivalstvo pa goriški Slovenci. Sestavine Goriške so ohranile svoja imena (Tolminsko, Bovško, Kras, Vipavska dolina itd.).

Upravno povezanost velikega dela Posočja kažejo tudi kasnejše upravne razmere. Avstrijska goriško-gradiška dežela je delovala krajši čas tudi še po aneksiji k italijanski državi (1921). Potem je bila vključena v kratko obdobje delujoče upravno ozemlje Julijska krajina. Leta 1923 se je ta upravna enota razdružila na tržaško in puljsko pokrajino, večji del ozemlja Goriško-Gradiške pa je bil vključen skupaj z nekaterimi ozemlji bivše kranjske dežele, ki so po rapalski pogodbi prišle v Italijo, v »staroitalijansko« videmsko pokrajino (Furlanska pokrajina). Vzrok za to nenavadno vključitev je bila namera skrajnih italijanskih nacionalistov, da razbijejo moč slovenske manjšine. Leta 1927 je bila znova ustanovljena Goriška pokrajina, ki je formalno delovala do uveljavitve mirovne pogodbe z Italijo (1947).

Kmalu po koncu vojne, maja 1945, so upravno organi takratne slovenske oblasti (PNOO za Slovensko Primorje in Trst) razdelili Slovensko primorje na goriško in tržaško okrožje. Po priključitvi Primorske k Jugoslaviji, je del goriške pokrajine, nastale leta 1927, ostal v Italiji in deluje še danes kot Goriška pokrajina (Provincia di Gorizia). Jugolovski (slovenski) del Goriške pa je bil porazdeljen na okraje Gorica, Tolmin in Ajdovščina, ki so se nato preoblikovali v okraj Gorica. Ta je deloval vse do konca leta 1962, ko se je pridružil okraju Koper, ta pa je deloval le krajši čas.

2. Ime Goriška je za novo pokrajino povsem upravičeno tudi s stališča ohranjanja slovenske narodnostne meje in istovetnosti. Ime Gorica je prvi toponim na slovenskem zahodu, ki nosi izvirno slovansko(slovensko) ime. Ime Gorica potrjuje, da je bilo spodnje Posočje leta 1001, ko se to ime prvič pojavi zapisano, že tako močno naseljeno s Slovenci oziroma njihovimi predniki, da so mogli uveljavitvi svoja imena. To je bil čas, ko so okoli leta 1000 nastali tudi prvi zapisi slovenskega jezika (brižinski spomeniki). Ime Gorica je del naše kulturne dediščine in kako naj bi ga najbolje ohranili, če ne v upravnem poimenovanju. Danes je sicer na upravni ravni ohranjeno v italijanski državi v imenu mesta Gorica (Gorizia) in pokrajine (Provincia di Gorizia), ki ji je to mesto središče. Na slovenski

strani pa le v imenu mesta in občine Nova Gorica in v krajevnem imenu Šempeter pri Gorici, središču občine Šempeter-Vrtojba. Pomembna je tudi ugotovitev, da ima Goriška med petimi slovenskimi historičnimi pokrajinami (Kranjska, Štajerska, Koroška, Trst, Istra) edina izvorno slovensko ime. Čeravno izvira Goriška iz imena kraja, pa je vendar že od začetka 13. stoletja oznaka za upravno ozemlje (1217), ki se je na slovenski strani pravzaprav upravno ohranilo mutatis mutandis vse do razpada goriškega okraja konec leta 1962. Odpovedati se imenu Gorica oziroma Goriška na upravni ravni, pomeni tudi odpovedati se dokazom tisočletne slovenske prisotnosti na ozemljih, za katerih trajno vključitev v matični slovenski prostor so umrli mnogi Slovenci.

B. Podpisani utemeljujemo svoj NE za ime Severna Primorska:

1. Primorska je ime, ki ga je krajem ob severovzhodnih obalah namenila avstrijska državna oblast. Sredi 18. stoletja se je pojavilo uradno ime Avstrijsko primorje, ki je v 19. stoletju vključevalo v svoj obseg Goriško-Gradiško, Trst in Istro. Slovenci so to ozemlje imenovali Primorska, Primorje ali Slovensko Primorje. V slovensko zavest je to ozemlje vstopilo prav za prav med obema vojnama, ko je prišlo po rapalski pogodbi (1920) v italijansko kraljevino. Od takrat dalje pa Primorska ali Slovensko primorje ni bila neka celovita upravna enota, pač pa skupno ime za več upravnih enot, kot so bile pokrajine, okraji oziroma občine. Upravna razdelitev Primorske in poimenovanje njenih predelov po zemljepisni legi se je uveljavila med drugo svetovno vojno, ko je partizanska oblast ustanovila zapadnoprimorsko, severnoprimorsko, srednjeprimorsko in južnoprimorsko okrožje. Po prenehanju okrajev (1965) se je pričelo uveljavljati ime Severnoprimorska regija za ozemlje nekdanje Goriške in Južnoprimorska regija za kraške in notranjske predele ter slovensko Istro. Pogosto sta se tudi obe tako imenovani regiji delili na subregije (na primer kraško-notranjska, obalna, idrijsko-cerkljanska). Razdelitev na regije ni temeljila na zgodovinskih izhodiščih pač pa na obstoječi komunalni ureditvi. Z uveljavljanjem Kopra se je pojmovni obseg Primorske čedalje bolj zoževal na obalni pas (na primer Univerza na Primorskem v Kopru itd.), iz njega pa se je izključeval in se še izključuje njen severni predel. Tudi zaradi naravnih danosti se zdi smiselno, da se naj z imenom Obalno-kraška/ istrsko-kraška pokrajina ali pa Koprsko primorje (ta izraz uporablja geograf Anton Melik) imenuje južni del, severni pa naj ohranja zgodovinsko in za obstoj slovenske zahodne meje (državne in narodnostne) izjemno pomembno ime – Goriška.

2. Očitno je vlada pri poimenovanju dveh pokrajin na Primorskem sledila ameriškem zgledu, ki je v času kolonizacije indijanskih teritorijev in zaradi odsotnosti zgodovinske tradicije, uporabila imeni kot sta Virginia in West Virginia. Tako je ravnala tudi slovenska vlada, ko je za pravo Primorsko priznala le njen južni del. Goriško pokrajino pa je poimenovala Severna Primorska in jo s tem degradirala na raven severnega teritorija. Zakaj taka degradacija zgodovinskega imena Goriška? Naši sosede Italijani ravnajo povsem drugače, oni ohranjajo v Goriški pokrajini (Provincia di Gorizia) ime, ki je slovanskega izvora. Slovenci, kot da tega ne želimo priznati in potrjevati. Z uveljavitvijo imena Primorska bi bil le njen južni del poslej nosilec tiste značilne pretekle pa tudi sedanje primorskosti, ki je v najbolj širokem vsebinskem obsegu dajala poseben pečat celotnemu slovenskemu prostoru in ga daje tudi še danes. V Primorsko sodi tudi prostor, kjer živi danes slovenska manjšina v Italiji. Upravna zamejitev Primorske je tudi zaradi tega nepremišljeno dejanje.

dr. Branko Marušič,
znanstveni svetnik ZRC SAZU v pokoju

Forum za Goriško
mag. Boris Nemec, predsednik

Nova Gorica, 6. 10. 2007